ĢENERĀLADVOKĀTA PEDRO KRUSA VILJALONA [*PEDRO CRUZ VILLALÓN*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2014. gada 22. maijā[1]

Lieta C-201/13

Johan Deckmyn
un
Vrijheidsfonds VZW
pret
Helena Vandersteen,
Christiane Vandersteen,
Liliana Vandersteen,
Isabelle Vandersteen,
Rita Dupont,
Amoras II CVOH
un
WPG Uitgevers België

(Hof van beroep te Brussel (Beļģija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Direktīva 2001/29/EK — Autortiesības — Direktīvas 2001/29/EK 5. panta 3. punkta k) apakšpunkts — Reproducēšanas tiesības — Izņēmumi — Parodija — Autonoms Savienības tiesību jēdziens — Pamattiesības — Vispārējie principi

1. Ar šo *Hof van beroep te Brussel* [Briseles apelācijas tiesas] lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu Tiesai ir uzdoti vairāki jautājumi, kas attiecas uz "parodijas" jēdziena būtību un nozīmi kā vienu no izņēmumiem ekskluzīvajām tiesībām uz darbu reproducēšanu, izplatīšanu, izziņošanu un publiskošanu un citu aizsargātu tiesību objektu publiskošanu, kuras dalībvalstīm fakultatīvā veidā ir iekļautas Direktīvas 2001/29/EK[2] (turpmāk tekstā – "Direktīva") 5. panta 3. punkta k) apakšpunktā. Grafiskā attēla izskata un konfigurācijas, uz kuru attiecas strīds pamatlietā, dēļ piemērojamo Savienības tiesību normu vidū iesniedzējtiesa iekļāva Eiropas Savienības Pamattiesību hartu (turpmāk tekstā – "Harta"). Tāpat saskaņā ar Eiropas Savienības Tiesas statūtu 23. pantu Tiesa ir uzaicinājusi lietas dalībniekus sniegt tiesas sēdē apsvērumus par to, kā Hartā noteiktās tiesības var ietekmēt minētā izņēmuma interpretāciju.

2. Minētais strīds attiecas uz sabiedriskā pasākuma laikā izplatītu kalendāru, uz kura titullapas ir attēlota epizode no pazīstamas "komiksu" sērijas, ieviešot tajā virkni izmaiņu, lai nodotu politiskās partijas *Vlaams Belang* ideoloģisko vēstījumu, kas arī ticis panākts.

1 — Oriģinālvaloda – spāņu.

2 — Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 22. maija Direktīva 2001/29/EK par dažu autortiesību un blakustiesību aspektu saskaņošanu informācijas sabiedrībā (OV L 167, 10. lpp.).

3. Tādējādi, precizējot attiecīgo "parodijas" jēdzienu, ar šo lietu Tiesai ir dota iespēja paust savu viedokli, pat ja tas būtu tikai tiktāl, cik vajadzīgs, lai sniegtu lietderīgu atbildi, saistībā ar noteikti ļoti plašu jautājumu par to, vai civillietu tiesai pamatlietā ir jāņem vērā pamattiesības, piemērojot Savienības atvasinātajās tiesībās iekļautu jēdzienu.

I – Atbilstošās tiesību normas

A – *Savienības tiesības*

4. Direktīvas preambulas 3., 19. un 31. apsvērums ir formulēti šādi:

"(3) Ierosinātā saskaņošana palīdzēs īstenot iekšējā tirgus četras pamatbrīvības, un tā ir saistīta ar tiesību un jo sevišķi īpašuma, tajā skaitā intelektuālā īpašuma tiesību pamatprincipu un izpausmes brīvības, kā arī sabiedrības interešu ievērošanu.

(19) Tiesību subjektu personiskās tiesības būtu jārealizē saskaņā ar dalībvalstu tiesību aktiem un noteikumiem Bernes konvencijā par literāro un mākslas darbu aizsardzību, *WIPO* līgumā par autortiesībām un *WIPO* līgumā par izpildījumu un skaņu ierakstiem. Šī direktīva uz minētajām personiskajām tiesībām neattiecas.

(31) Jāsaglabā taisnīgs līdzsvars starp dažādu kategoriju tiesību subjektu tiesībām un interesēm un dažādu kategoriju tiesību subjektu un aizsargātu tiesību objektu izmantotāju tiesībām un interesēm. Jāpārvērtē esošie dalībvalstu noteiktie izņēmumi un ierobežojumi, ņemot vērā jauno elektronisko vidi. Esošās izņēmumu un ierobežojumu atšķirības attiecībā uz dažām noteiktām darbībām atstāj tiešu negatīvu ietekmi uz autortiesību un blakustiesību iekšējā tirgus funkcionēšanu. Minētās atšķirības varētu izpausties spēcīgāk, ņemot vērā darbu pārrobežu izmantošanas turpmāko attīstību un pārrobežu aktivitātes. Lai nodrošinātu iekšējā tirgus pienācīgu funkcionēšanu, minētie izņēmumi un ierobežojumi būtu jānosaka saskaņotāk. To saskaņošanas pakāpei būtu jābalstās uz ietekmi, kādu tie atstāj uz iekšējā tirgus vienmērīgu funkcionēšanu."

5. Direktīvas 2. pantā ir noteikts:

"Dalībvalstis paredz ekskluzīvas tiesības atļaut vai aizliegt tiešu vai netiešu, īslaicīgu vai pastāvīgu reproducēšanu ar jebkādiem līdzekļiem un jebkādā formā, pilnībā vai daļēji:

a) autoriem – attiecībā uz viņu darbiem;

[..]."

6. Šīs pašas direktīvas 3. un 4. pantā ir paredzētas citas ekskluzīvas tiesības, proti, tiesības uz darbu izziņošanu, tiesības uz cita aizsargāta tiesību objekta publiskošanu un izplatīšanas tiesības.

7. Direktīvas 5. pantā ir noteikti izņēmumi un ierobežojumi. Saistībā ar šo tiesvedību ir jāmin šāds izņēmums:

"3. Dalībvalstis var paredzēt izņēmumus vai ierobežojumus 2. un 3. pantā paredzētajām tiesībām šādos gadījumos:

[..]

k) izmantošanai karikatūrās, parodijās vai stilizācijās;

[..]

4. Ja dalībvalsts drīkst paredzēt izņēmumu vai ierobežojumu reproducēšanas tiesībām, ievērojot 2. un 3. punktu, tās tāpat drīkst arī paredzēt izņēmumu vai ierobežojumu 4. pantā minētajām izplatīšanas tiesībām, ciktāl to pamato atļautās reproducēšanas mērķis.

5. Šī panta 1., 2., 3. un 4. punktā paredzētos izņēmumus un ierobežojumus piemēro tikai dažos īpašos gadījumos, kas nav pretrunā ar darba vai cita tiesību objekta parasto izmantošanu un nepamatoti neskar tiesību subjekta likumīgās intereses."

B – *Valsts tiesības*

8. 1994. gada 30. jūnija *Wet betreffende het auteursrech en de naburige rechten* (likums par autortiesībām un blakustiesībām) 1. pantā ir noteikts:

"1. Tiesības jebkādā veidā vai formā (tieši vai netieši, īslaicīgi vai ilglaicīgi, pilnībā vai daļēji) reproducēt vai likt reproducēt literāru vai mākslas darbu ir vienīgi šī darba autoram.

Šīs tiesības tostarp ietver ekskluzīvas tiesības dot piekrišanu darba apstrādei vai tulkojumam. [..]

Vienīgi literārā vai mākslas darba autoram ir tiesības jebkādā veidā publiskot darbu tostarp tā, lai sabiedrības locekļi tam varētu piekļūt no pašu izvēlētas vietas pašu izvēlētā laikā.

Vienīgi literārā vai mākslas darba autoram ir tiesības izplatīt darba oriģinālu vai kopijas sabiedrībā, veicot darba pārdošanu vai citā veidā. [..]

2. Literārā vai mākslas darba autoram ir neatsavināmas autora personiskās tiesības uz darbu.

Vispārīgā atteikšanās no šo tiesību izmantošanas nākotnē nav spēkā. Šīs tiesības ietver arī tiesības uz darba publiskošanu. [..]

Tam ir tiesības uz darba neaizskaramību, un tas var iebilst pret jebkādu darba pārveidojumu.

Neraugoties uz atteikšanos, tas saglabā tiesības iebilst pret jebkādu darba izkropļošanu, sagrozīšanu vai citu pārveidošanu, kā arī pret jebkādu citu darba negatīvu ietekmēšanu, kas var radīt kaitējumu viņa godam vai reputācijai."

9. Visbeidzot 22. panta 1. punktā ir noteikts:

"Ja darbs ir ticis likumīgā veidā publiskots, autors nevar iebilst pret:

[..]

6° karikatūru, parodiju vai stilizāciju, ievērojot pienācīgas izmantošanas prasības".

II – Fakti un pamatlieta

10. Pamatlieta attiecas uz apelācijas sūdzībām, kas ir vienādas tādā ziņā, ka apelācijas sūdzības iesniedzēji apgalvoja, ka esot pārkāptas viņu autortiesības uz komiksu "Suske en Wiske" [3].

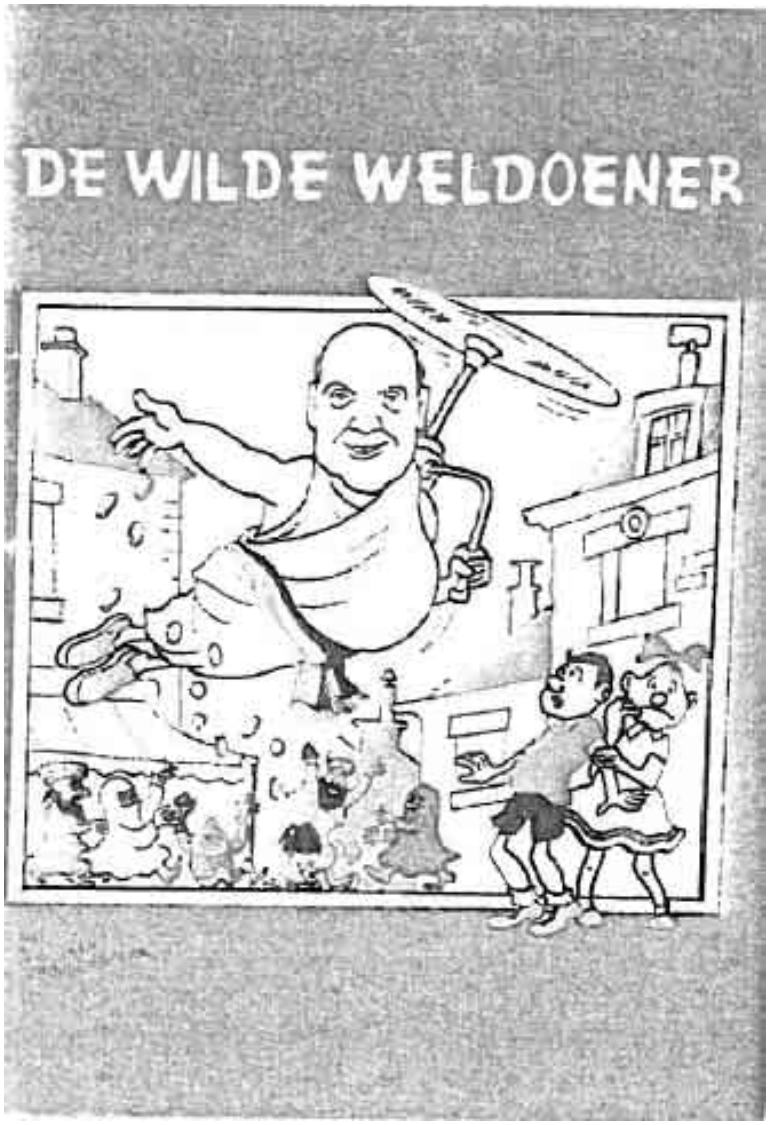
3 — Komikss *Suske en Wiske* ir tapis 1945. gadā un ir labi pazīstams, it īpaši nīderlandiešu valodā runājošo vidū.

11. Minētie apelācijas sūdzību iesniedzēji bija komiksu albumu *Suske en Wiske* radītāja *Willebrord Vandersteen* mantinieki, kā arī divas sabiedrības, kas ir ieguvušas tiesības uz šo komiksu.

12. Atbildētāji šajā instancē bija politiskās partijas *Vlaams Belang* biedrs *Johan Deckmyn* un apvienība *Vrijheidsfonds*, kuras mērķis ir sniegt finansiālu un materiālu atbalstu šai politiskajai partijai un drukāt un izplatīt publikācijas, izmantojot visa veida plašsaziņas līdzekļus.

13. Ģentes pilsētas pieņemšanā, kas tika rīkota 2011. gada Jaunā gada svinēšanai, *Johan Deckmyn* izplatīja dažus kalendārus, kuros viņš bija norādīts kā atbildīgais redaktors un uz kuru titullapas tostarp nepārprotami bija attēlots toreizējais pilsētas mērs, ģērbies baltā apmetnī un apjozies ar josta trijās Beļģijas karoga krāsās. Apelācijas sūdzības iesniedzēji uzskatīja, ka titullapa bija *Suske en Wiske* vākam raksturīgā krāsā un zīmējuma apakšējā malā bija paraksts: "*Fré* [zīmējuma autors], *Vandersteen* brīvā redakcijā".

14. Titullapas attēls bija šāds:

15. Tas pats zīmējums (turpmāk tekstā – "strīdīgā titullapa") tika publicēts arī *Vlaams Belang* tīmekļa vietnē, kā arī šīs pašas partijas informatīvajā lapā "De Strop", kas tiek izplatīta Ģentes pilsētā.

16. 2011. gada 13. janvārī pret *Johan Deckmyn* un *Vrijheidsfonds* tika celta prasība *Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel* (Briseles pirmās instances tiesā). Prasītāji apgalvoja, ka tika pārkāptas viņu autortiesības, jo uz titullapas tika atveidota *Suske en Wiske* epizode, ko 1991. gadā bija radījis *Willebrord Vandersteen* ar nosaukumu "De Wilde Weldoener" (aptuvenais tulkojums – "mežonīgais labdaris"), kas ir attēlota šādi:

17. Pēc prasītāju domām, izplatītā kalendāra titullapa kopumā atbilda iepriekšminētajai šajā komiksā ievietotajai epizodei, izņemot to, ka titullapā *Suske en Wiske* labdaris bija pārtapis par reālu politiķi, bet personas, kas vāca labdara izdalīto nauda, bija tērpušās [musulmaņu] burkās vai arī bija cilvēki ar dažādu ādas krāsu.

18. Piemērojot steidzamības procedūru, *Rechtbank van Eerste Aanleg* 2011. gada 17. februāra spriedumā apmierināja prasību, uzskatīdama, ka kalendāra izplatīšana bez atļaujas bija autortiesību pārkāpums, un piespriezdama atbildētājiem izbeigt kalendāru un apstrādātās titullapas izmantošanu jebkādā formā, kā arī samaksāt naudas sodu EUR 5000 apmērā par katru izbeigšanas rīkojuma pārkāpumu līdz maksimālai summai EUR 500 000 par katru dienu, kurā izbeigšanas rīkojums netiek ievērots.

19. 2011. gada 15. aprīlī tie, kam spriedums bija nelabvēlīgs, šo spriedumu pārsūdzēja *Hof van Beroep te Brussel* (Briseles apelācijas tiesa), būtībā norādot, ka tiesai nebija jurisdikcijas, ka *Vrijheidsfonds* nebija nekāda sakara ar šo lietu un ka neviens no atbildētājiem šajā instancē nebija saistīts ar *Vlaams Belang* tīmekļa vietni, ka apelācijas sūdzības iesniedzējiem nebija autortiesību vai arī viņi nebija pierādījuši, ka viņiem tās ir, un ka strīdīgo titullapu esot izstrādājis mākslinieks *Fré*, nevis *W. Vandersteen*, un tā kas galu galā bija parodija, stilizācija vai karikatūra 1994. gada 30. jūnija Likuma 22. panta 1. punkta 6. apakšpunkta izpratnē.

20. Atbildētāji apelācijas tiesvedībā savukārt lūdza noraidīt apelācijas sūdzību un tajā pašā laikā iesniedza pretapelācijas sūdzību, prasot aizliegt atbildētājiem pirmajā instancē jebkādā veidā izmantot *Suske* un *Wiske* personāžu zīmējumus, uz kuriem ir norādīts "Vlaams Belang" apzīmējums. Viņi apgalvoja, ka uz strīdīgās titullapas ir nekļūdīgi atpazīstams oriģināldarba kopējais izskats, *Suske* un *Wiske* personāži, šrifts, komiksa virsraksts un tā vākam raksturīgā krāsa. Turklāt daži uz minētās titullapas attēlotie personāži, kas vāca labdara dalīto naudu, bija tērpti [musulmaņu] burkās, savukārt citi bija cilvēki ar dažādu ādas krāsu, tādējādi esot ticis sniegts diskriminējošs vēstījums. Viņi uzskatīja, ka dažiem kalendāra saņēmējiem pirmajā brīdī bija radies iespaids, ka tā bija izdevniecības, kas izdod *Suske en Wiske*, dāvana. Tikai atverot kalendāru un to aplūkojot vērīgāk, varēja konstatēt, ka faktiski tā bija politiskās partijas *Vlaams Belang* reklāma. Tādējādi sabiedrībai varētu rasties priekšstats, ka apelācijas sūdzības iesniedzēji tagad atbalsta galēji labējās partijas *Vlaams Belang* kampaņu, kas pilnīgi neatbilstot īstenībai. Izmantojot šo oriģinālo darbu, esot pārkāptas viņu personiskās un izmantošanas tiesības. Zīmējuma mērķis neesot bijis izsmiet ne *W. Vandersteen*, ne komiksa personāžus, bet gan Ģentes mēru, un tam neesot bijušas parodijas iezīmes, proti, kalpot kritiskam mērķim, pašam būt oriģinālam, būt ar humoristisku mērķi, kā arī ar mērķi izsmiet oriģinālo darbu, neradīt sajaukšanu ar oriģinālo darbu un izmantot tikai tik daudz sākotnējā darba formas elementu, cik ir obligāti vajadzīgs parodijas radīšanai.

III – Prejudiciālie jautājumi un tiesvedība Tiesā

21. Ar 2013. gada 8. aprīļa nolēmumu *Hof van Beroep* noraidīja apelācijas sūdzības iesniedzēju iebildes par lietas nepieņemamību, apturēja tiesvedību un saskaņā ar LESD 267. pantu uzdeva Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai jēdziens "parodija" ir autonoms Savienības tiesību jēdziens?

2) Ja tas tā ir, vai parodijai ir jāizpilda šādi nosacījumi vai ir jāatbilst šādām prasībām:

— tai ir jāuzrāda patstāvīgs oriģināls raksturs (oriģinalitāte);

— proti, tādā ziņā, ka parodija saprātīgā veidā nevar tikt attiecināta uz sākotnējā darba autoru;

— tai ir jābūt vērstai uz humoru vai izsmiešanu neatkarīgi no tā, vai šajā sakarā eventuāli izteiktā kritika skar sākotnējo darbu vai citu lietu vai personu;

— tai ir jāuzrāda parodējamā darba avots?

3. Vai darbam, lai to varētu uzskatīt par parodiju, ir jāizpilda vēl citi nosacījumi vai ir jāatbilst citām prasībām?"

22. Komisija iesniedza rakstveida apsvērumus.

23. Saskaņā ar Reglamenta 61. pantu Tiesa aicināja Statūtu 23. pantā minētos lietas dalībniekus paust savu viedokli par to, kā Eiropas Savienības Pamattiesību harta un it īpaši tās 1. pants (cilvēka cieņa), 11. panta 1. punkts (vārda un informācijas brīvība), 13. pants (humanitāro un eksakto zinātņu brīvība), 17. pants (tiesības uz īpašumu), 21. panta 1. punkts (diskriminācijas aizliegums) un 22. pants (kultūru, reliģiju un valodu daudzveidība) var ietekmēt Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta k) apakšpunkta interpretāciju.

24. Tiesas sēdē, kas notika 2014. gada 7. janvārī, piedalījās Komisija un Beļģijas Karaliste.

IV – Analīze

25. Ar savu pirmo jautājumu *Hof van beroep* vēlas noskaidrot, vai jēdziens "parodija", kas Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta k) apakšpunktā ir minēts kā izņēmums, ir autonoms Savienības tiesību jēdziens. Ar otro un trešo jautājumu, kuri uzdoti gadījumam, ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša, un uz kuriem atbilde ir jāsniedz kopā, *Hof van Beroep* lūdz Tiesai noteikt atbilstošus kritērijus, lai noteiktu nosacījumus, ar kādiem darbs ir parodija minētās tiesību normas izpratnē.

26. Ir jānorāda, ka saskaņā ar Direktīvu dalībvalstis paredz ekskluzīvas tiesības atļaut vai aizliegt darba reproducēšanu (2. pants) un ekskluzīvas tiesības atļaut vai aizliegt darba izziņošanu (3. panta 1. punkts). Neatkarīgi no tā ar 5. panta 3. punktu dalībvalstīm ir atļauts noteikt vairākus šo tiesību izņēmumus vai ierobežojumus, un viens no šiem iespējamiem izņēmumiem ir paredzēts k) apakšpunktā ("izmantošana karikatūrās, parodijās vai stilizācijās"). Beļģijas likumdevējs ir izmantojis šīs tiesības, iekļaujot šo izņēmumu iepriekš minētā 1994. gada 30. jūnija likuma 22. panta 1. punkta 6. apakšpunktā.

A – *Ievada apsvērumi*

27. Pirms sniegt atbildes uz iesniedzējtiesas jautājumiem par jēdzienu "parodija" Direktīvas 2001/29 izpratnē, manuprāt, ir svarīgi precizēt, kādi jautājumi Tiesai *netiek* uzdoti.

28. Pirmkārt, Tiesai netiek jautāts par jēdziena "personisko tiesību", kas ir tieši izslēgtas no Direktīvas piemērošanas jomas, kā intelektuālā īpašuma aspekta piemērojamību. Direktīvas 2001/29 preambulas 19. apsvērumā ir noteikts, ka "tiesību subjektu personiskās tiesības būtu jārealizē saskaņā ar dalībvalstu tiesību aktiem un noteikumiem Bernes konvencijā par literāro un mākslas darbu aizsardzību, *WIPO* līgumā par autortiesībām un *WIPO* līgumā par izpildījumu un skaņu ierakstiem. Šī direktīva uz minētajām personiskajām tiesībām neattiecas"[4]. Tāpēc lēmums par to, vai tika pārkāptas personiskās tiesības, ir jāpieņem tikai valsts tiesai.

29. Otrkārt, iesniedzējtiesa arī nejautā, kāda piemērojamība izskatāmajā lietā varētu būt "trīskāršajam nosacījumam" (pazīstams arī kā "trīspakāpju pārbaude"), kas ir vispārīgi noteikts Direktīvas 5. panta 5. punktā, atbilstoši kuram parodijas izņēmums ir piemērojams "dažos īpašos gadījumos, kas nav pretrunā ar darba vai cita tiesību objekta parasto izmantošanu un nepamatoti neskar tiesību subjekta likumīgās intereses". Tas, vai izskatāmajā lietā ir izpildīts katrs no trijiem iepriekš minētajiem nosacījumiem, arī ir jāpārbauda valsts tiesai.

30. Visbeidzot, iesniedzējtiesa arī nejautā, kāda no Savienības tiesību viedokļa ir piemērojamība Beļģijas likumā noteiktajai piesardzībai parodijas izņēmuma pieņemšanā, "ievērojot pienācīgas izmantošanas prasības".

4 — Saskaņā ar Bernes konvencijas par literatūras un mākslas darbu aizsardzību 6.*bis* panta 1. punktu autoram ir tiesības "pieprasīt, lai viņš tiktu atzīts par darba autoru, un iebilst pret jebkādu šā darba sagrozīšanu, izkropļošanu vai citādu pārveidošanu, kā arī pret jebkādu citādu darba autora tiesību aizskaršanu, kura var kaitēt autora godam vai reputācijai". Par personiskajām tiesībām skat. Grosheide, W., *Moral rights*, no: Derclaye, E., *Research Handbook on the Future of EU Copyright*, Cheltenham: Edward Elgar, 2009, 242.–266. lpp., un von Lewinski, S., *International Copyright Law and Policy*, Oksforda: OUP, 2008, 133.–137. lpp.

31. Ņemot vērā iepriekš minēto, man atliek tikai norādīt, ka turpmāk savus apsvērumus izklāstīšu, atbildot uz iesniedzējtiesas jautājumiem, un tādējādi man ir svarīgi tos izklāstīt, neskarot to, kādā veidā valsts tiesa var iekļaut tikko minētās kategorijas, risinot strīdu pamatlietā.

B – *Pirmais prejudiciālais jautājums*

32. Ar savu pirmo prejudiciālo jautājumu *Hof van beroep* jautā, vai "parodijas" jēdziens ir autonoms Savienības tiesību jēdziens.

33. Pati *Hof van beroep*, šķiet, sliecas apgalvot, ka ir jāsniedz jēdziena autonoma interpretācija tāpēc, ka Savienības tiesības un vienlīdzības princips ir jāpiemēro vienveidīgi, kā arī tāpēc, ka dalībvalstu tiesībās acīmredzami nav tiešu norāžu, lai noteiktu jēdziena "parodija" nozīmi. Beļģijas Karaliste un Komisija atbalsta viedokli, ka "parodijas" jēdziens ir jāinterpretē autonomi un vienveidīgi, lai arī abas apgalvo, ka dalībvalstīm ir paredzēta zināma novērtēšanas brīvība.

34. Arī es piekrītu šim viedoklim. Direktīvā jēdziens "parodija" nav definēts, bet tajā tāpat nav tiešas norādes uz dalībvalstu tiesībām to noteikt.

35. Tiesas pastāvīgajā judikatūrā ir norādīts, ka saskaņā ar prasībām, kas izriet no Savienības tiesību, kā arī vienlīdzības principa vienveidīgas piemērošanas, tad, ja Savienības tiesību normā tās izpratnes un piemērošanas jomas noteikšanai nav norādes uz dalībvalstu tiesībām, tā ir jāinterpretē autonomi un vienveidīgi, ņemot vērā minētās normas kontekstu un attiecīgā tiesiskā regulējuma sasniedzamo mērķi[5]. Tas ļauj konstatēt, ka "parodijas" jēdziens Direktīvas 5. panta 3. punkta k) apakšpunkta izpratnē ir autonoms Savienības tiesību jēdziens.

36. Šo secinājumu apstiprina pašas Direktīvas mērķis, kas atbilstoši tās nosaukumam ir saskaņot dažus autortiesību un blakustiesību aspektus informācijas sabiedrībā. Arī šī iemesla dēļ Direktīvas preambulas 32. apsvērumā ir noteikts izsmeļošs izņēmumu un ierobežojumu uzskaitījums attiecībā uz reproducēšanas tiesībām un izziņošanu, ņemot vērā dalībvalstu atšķirīgās tiesību tradīcijas un nodrošinot iekšējā tirgus darbību. Saskaņā ar šo pašu 32. apsvērumu dalībvalstīm "būtu saskanīgāk jāpiemēro minētie izņēmumi un ierobežojumi [..]".

37. Šo secinājumu neietekmē tas, ka Direktīvas 5. panta 3. punkta k) apakšpunktā minētajam izņēmumam ir fakultatīvs raksturs, tādēļ dalībvalstis var izlemt, vai tās vēlas noteikt izņēmumu attiecībā uz karikatūrām, parodijām un stilizācijām. Kā Tiesa ir noteikusi attiecībā uz Direktīvas 5. panta 2. punkta b) apakšpunktā paredzēto izņēmumu, kas arī ir fakultatīvs, – "minētās direktīvas mērķim būtu pretrunā tāda interpretācija, atbilstoši kurai dalībvalstis, kuras ir ieviesušas identisku izņēmumu Savienības tiesībās paredzētajam [..], tam drīkst noteikt parametrus nesaskaņoti un tie var atšķirties katrā dalībvalstī"[6].

38. Visbeidzot ir jānorāda, ka "autonoma Savienības tiesību jēdziena" būtība neizslēdz, ka gadījumā, ja Direktīvā nav paredzēti pietiekami precīzi kritēriji, lai norobežotu no tās izrietošās saistības, kā tas ir šajā gadījumā, dalībvalstis var izmantot plašu novērtējuma brīvību šādu kritēriju noteikšanā[7].

39. Iepriekš minēto iemeslu dēļ es ierosinu Tiesai uz pirmo jautājumu atbildēt tādējādi, ka jēdziens "parodija" ir autonoms Savienības tiesību jēdziens.

5 — Spriedums *Padawan* (C-467/08, EU:C:2010:620, 32. punkts), spriedums *Ekro* (327/82, EU:C:1984:11, 11. punkts), spriedums *SENA* (C-245/00, EU:C:2003:68, 23. punkts) un spriedums *A* (C-523/07, EU:C:2009:225, 34. punkts).

6 — Spriedums *Padawan* (EU:C:2010:620, 36. punkts).

7 — Skat. spriedumus *Painer* (C-145/10, EU:C:2011:798, 101.–103. punkts), *SENA* (EU:C:2003:68, 38. punkts) un Komisija/Beļģija (C-433/02, EU:C:2003:567, 19. punkts).

C – *Otrais un trešais prejudiciālais jautājums*

40. Tā kā atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša, ir jāatbild arī uz pārējiem jautājumiem. Jāatgādina, ka otrais jautājums attiecas uz vairākām iespējamām iezīmēm vai nosacījumiem, kas ir jāievēro konkrētā darbā, lai to varētu atzīt par "parodiju" ar visām no noteikumiem par autortiesībām izrietošajām sekām. Ar trešo jautājumu iesniedzējtiesa tikai jautā, vai ir jāņem vērā ne tikai tās piedāvātās iezīmes un nosacījumi, bet arī citi. Tāpēc, manuprāt, šos abus jautājumus ir pilnīgi iespējams apvienot vienā jautājumā.

41. Šajā ziņā uzreiz ir jānorāda, ka Komisija ierosina interpretēt parodijas jēdzienu kā ar Direktīvu aizsargāta darba atdarinājumu, kas nav ne karikatūra, ne stilizācija un kas ir radīta ar humoristisku nodomu vai nodomu izsmiet. It īpaši Komisija uzskata, ka neviena no *Hof van beroep* otrajā jautājumā sniegtajām iezīmēm nebūtu vajadzīga, lai sniegtu jēdziena definīciju, kaut gan tā arī atzīst, ka humoristiskam vai komiskam elementam ir īpaša nozīme.

42. Savukārt Beļģijas Karaliste mutvārdu apsvērumos nepauda viedokli, ka, definējot parodiju, ir jāpiešķir nozīme atšķirībai starp "parodiju", "karikatūru" un "stilizāciju", vienlaikus norādot, ka visi trīs jēdzieni ir pārāk līdzīgi, lai tos varētu nošķirt. Parodija esot ar Direktīvu aizsargāta darba atdarinājums ar izsmiešanas nodomu, šim atdarinājumam neizraisot sajaukšanu ar oriģinālo darbu. Parodija kā Savienības tiesību jēdziens neietver "labu ieražu" jēdzienu; šis jēdziens, kuru ir iespējams iekļaut valsts līmenī un kurš ir lietots Beļģijas tiesību aktos, ir jāvērtē dalībvalstīm, lai arī tām piešķirtā novērtējuma brīvība Savienības tiesībās, it īpaši pamattiesībās un Direktīvas 5. panta 5. punktā noteiktajās trijās prasībās, ir ierobežota.

43. To minot, ir jānorāda, ka Tiesas judikatūrā Direktīvas 5. panta 3. punkta k) apakšpunkta interpretācija ir pietiekami labi izstrādāta saistībā ar Direktīvas 5. pantu. No šīs judikatūras izriet, ka 5. pantā uzskaitītās prasības parasti ir jāinterpretē šauri, ciktāl tajā ir noteikti izņēmumi no Direktīvā paredzētās vispārējās normas, atbilstoši kurai autortiesību turētājam ir jāatļauj aizsargāta darba reproducēšana [8]. Šī šauras interpretācijas prasība atbilst arī minētās tiesību normas izstrādes vēsturei, kuru Padome likumdošanas procesa gaitā ir ieviesusi kopā ar citiem izņēmumiem, lai apmierinātu dažu dalībvalstu prasību iekļaut vairākus papildu izņēmumus, kas ir definēti šauri [9].

44. Neatkarīgi no iepriekš minētā ir jāņem vērā, ka Tiesas judikatūra ir ļoti niansēta un atstāj plašas iespējas ievērot katra izņēmuma īpatnības. Tādējādi Tiesa ir atbalstījusi dalībvalstu plašo novērtēšanas brīvību, lai noteiktu Direktīvas 5. panta 3. punkta e) apakšpunkta izņēmumu [10]. Turklāt Tiesa arī ir norādījusi, ka, interpretējot izņēmumus, ir jāsaglabā to lietderīgā iedarbība [11].

45. Tādējādi un saskaņā ar Tiesas judikatūru parodijas jēdziens tāpat kā jebkurš Savienības tiesību jēdziens ir jāinterpretē saskaņā ar tā parasto nozīmi ikdienas valodā, ievērojot kontekstu, kādā tas tiek lietots, un tiesiskā regulējuma, kurā tas ietilpst, īstenojamos mērķus [12].

8 — Rīkojums *Infopaq International* (C-302/10, EU:C:2012:16, 27. punkts), spriedums *Painer* (EU:C:2011:798, 109. punkts), spriedums *Infopaq International* (C-5/08, EU:C:2009:465, 56. un 57. punkts), spriedums *Football Association Premier League* u.c. (C-403/08 un C-429/08, EU:C:2011:631, 162. punkts) un spriedums *Luksan* (C-277/10, EU:C:2012:65, 101. punkts).

9 — Eiropas Savienības Padome, Kopējā nostāja, ko Padome pieņēmusi nolūkā pieņemt Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu par dažu autortiesību un blakustiesību aspektu saskaņošanu informācijas sabiedrībā, Padomes pamatojuma izklāsts 9512/1/00 REV 1 ADD 1, 35. punkts.

10 — Spriedums *Painer* (EU:C:2011:798, 100. un 101. punkts).

11 — Spriedums *Football Association Premier League* u.c. (EU:C:2011:631, 163. punkts).

12 — Spriedums *Probst* (C-119/12, EU:C:2012:748, 20. punkts) un spriedums *Content Services* (C-49/11, EU:C:2012:419, 32. punkts).

46. Tā kā "parodijas" izņēmums nav izolēts, bet tieši otrādi – bez pārtraukuma minēts kā viena no trijām uzskaitītajām kategorijām ("karikatūra[13], parodija vai stilizācija[14]"), manuprāt, šo jēdzienu, ar kuriem kopā ir minēta parodija, salīdzinājumam attiecīgajā gadījumā nav īpašas nozīmes. Attiecīgajā gadījumā viena vai otra jēdziena attiecināšana uz konkrētu autora darbu var būt pretrunīga, ja tas nav aplūkots vairākās situācijās. Tādējādi, manuprāt, nav jāveic šāda jēdzienu nošķiršana, jo galu galā visi šie jēdzieni ir izņēmumi oriģinālā darba autortiesībām, kas tādā vai citādā veidā ir klātesoši tā sauktajā atvasinātajā darbā.

47. To precizējot un skarot jautājumu par vārda "parodija" nozīmi, šķiet, atbilstoši veselajam saprātam sākumā ir jāaplūko valodu vārdnīcās minētās definīcijas. Tātad spāņu valodā parodija vienkārši nozīmē "imitación burlesca" [komisks atdarinājums][15], šī definīcija ir gandrīz identiska definīcijai franču valodā – "imitation burlesque (d'une œuvre sérieuse)"[16]. Vācu valodā parodija ir definēta kā "komische Umbildung ernster Dichtung; scherzh[afte] Nachahmung [..]"[17], nīderlandiešu valodā – kā "grappige nabootsing om iets bespottelijk te maken"[18] un, visbeidzot, angļu valodā – kā "a prose, verse or (occas[ionally]) other artistic composition in which the characteristic themes and the style of a particular work, author, etc. are exaggerated or applied to an inappropriate subject, esp[ecially] for the purposes of ridicule [..]"[19].

48. Salīdzinot šīs definīcijas, atklājas, ka [minētajam jēdzienam] ir ne tikai kopīga etimoloģiska izcelsme[20] (grieķu termins *παρωδία*)[21], bet arī tā pati nozīme attiecībā uz būtiskām iezīmēm. Ir divu veidu kopīgas iezīmes: pirmkārt, dažas tā sauktās strukturālās iezīmes un, otrkārt, dažas funkcionālās iezīmes. Shematiski parodiju var definēt kā "atdarinājumu", no strukturāla viedokļa raugoties, un kā "komisku", no funkcionāla viedokļa raugoties. Aplūkosim tos atsevišķi.

1) Parodijas "strukturālās" iezīmes

49. No tā viedokļa raugoties, kuru esmu uzdrošinājies nosaukt par "strukturālu", parodija vienlaikus ir gan *kopija*, gan *radošs darbs*.

50. Lielākā vai mazākā mērā tā vienmēr ir *kopija*, jo runa ir par autora darbu, kas nekad pilnīgi neatbilst oriģinālam. Tieši otrādi, parodija aizņemas kāda cita autora iepriekšēja darba elementus (neatkarīgi no tā, vai minētais darbs pats ir bijis tiešām oriģināls), un aizgūtie elementi principā nav sekundāri vai nenozīmīgi, bet, tieši otrādi, tie ir būtiski darba nozīmei – kā redzams turpinājumā. Šim iepriekšējam darbam, kura dažas iezīmes tiek kopētas, vienlaikus ir jābūt "atpazīstamam" auditorijai, kurai ir domāta parodija. Tas arī ir parodijas kā autora darba priekšnosacījums. Šajā ziņā parodijai vienmēr ir raksturīga sava veida oriģinālā darba atzīšana vai pateicībai tam.

13 — "Satīrisks zīmējums, kurā ir izkropļotas kāda cilvēka īpatnības un izskats. 2.Mākslinieciski darbs, kurā attēlotais modelis ir padarīts smieklīgs vai ir izjokots." Real Academia Española, *Diccionario de la Lengua Española*, Pozuelo de Alarcón: Espasa Calpe, 22. izd., 2001. Šeit un turpmāk es neatsaucos uz definīcijām mūzikas jomā.

14 — "Atdarinājums vai plaģiāts, kas nozīmē aizņemties dažus cita autora darbam raksturīgus elementus un tos apvienot tādējādi, ka rodas iespaids, ka tas ir neatkarīgs radošs darbs." Real Academia Española, *Diccionario de la Lengua Española*, Pozuelo de Alarcón: Espasa Calpe, 22. izd., 2001.

15 — Real Academia Española, *Diccionario de la Lengua Española*, Pozuelo de Alarcón: Espasa Calpe, 22. izd., 2001. Es neņemu vērā nozīmes saistībā ar mūziku.

16 — Rey-Debove, J., un Rey, A. (red.), *Le Nouveau Petit Robert*, Dictionnaires Le Robert, Parīze, 1993.

17 — Dudenredaktion, *Duden*, Mannheim, *Dudenverlag*, 25. izd. 2010.

18 — *Van Dale online*, www.vandale.nl.

19 — Brown, L. (red.), *Shorter Oxford English Dictionary*, Oksforda: OUP, 6. izd., 2007.

20 — Tā pati izcelsme Direktīvas visās valodu versijās. Bulgāru valodā – "пародията", čehu valodā – "parodie", dāņu valodā – "parodi", vācu valodā – "parodien", igauņu valodā – "paroodias", grieķu valodā – "παρωδία", angļu valodā – "parody", franču valodā – "parodie", horvātu valodā – "parodije", itāļu valodā – "parodia", kas latviešu valodā – "parodijas", lietuviešu valodā – "parodijai", ungāru valodā – "paródia", maltiešu valodā – "parodija", nīderlandiešu valodā – "parodieën", poļu valodā – "parodii", portugāļu valodā – "paródia", rumāņu valodā – "parodierii", slovāku valodā – "paródie", slovēņu valodā – "parodija", somu valodā – "parodiassa", zviedru valodā – "parodi".

21 — Termins lietots Aristoteļa *Poētikā*: Aristóteles, Poética (García Bacca, J., tulk. un red.), Meksika: UNAM, 1946, 1448 a.

51. Un, protams, parodija vienmēr ir *radošs darbs*. Oriģinālā darba pārveidošana lielākā vai mazākā mērā ir atkarīga no parodijas autora talanta. Visbeidzot, šis pēdējais minētais galu galā ir visvairāk ieinteresēts, lai "viņa" parodiju nesajauktu ar oriģinālu, pat tad, ja viņš ir abu darbu autors.

52. Bet problēma acīmredzami ir jautājumā, kas mūs nodarbina, proti, ka parodētā darba autors un parodijas autors nav viena un tā pati persona. Šeit aplūkojamā joma ir visnotaļ vētraini diskutējama. Turklāt tas tā ir nevis saistībā ar mākslas teoriju, kas acīmredzami man nav jāiztirzā, bet saistībā ar autortiesībām. Pietiek pievērsties intelektuālā īpašuma tiesībām gan starptautiskajā, gan dažādu dalībvalstu līmenī, lai aptvertu ar tām saistīto jautājumu daudzveidību un intensitāti [22].

53. Raugoties no to Savienības tiesību viedokļa, kurās ar Direktīvu tiek saskaņoti daži autortiesību un blakustiesību aspekti informācijas sabiedrībā, it īpaši rodas jautājums par to, cik lielā mērā attiecībā uz parodijas jēdzienu var noteikt un ir jānosaka šāda veida fakultatīvs izņēmums.

54. Šajā ziņā, manuprāt, ir skaidrs, ka papildus atgādinājumam par strukturālajām iezīmēm, par kurām sacīju, ka tās ir neizbēgamas, Savienības tiesībās dalībvalstīm un galu galā arī to tiesām, kurās tika noteikts šāds izņēmums, ir atstāta plaša novērtējuma brīvība tiesību sistēmu noteikšanā.

55. Tādējādi, konkrētāk, dalībvalstīm ir jānosaka, vai parodija ietver pietiekami daudz radošu elementu attiecībā uz parodēto darbu un vai runa ir par darbu, kas ir tikai kopija ar nenozīmīgām izmaiņām. Šajā ziņā valstu tiesas ir izstrādājušas vairākus kritērijus [23], piemēram: vai iespējamo parodiju ir iespējams sajaukt ar oriģinālo darbu [24], vai ir ievērota pietiekama "distance" no oriģinālā darba tādējādi, ka šī oriģinālā darba iezīmes ir notušētas [25], vai, visbeidzot, ir izmantots vairāk oriģinālā darba elementu, nekā ir vajadzīgs parodijas mērķiem [26].

56. Es uzskatu, ka šie un citi īpašie kritēriji, lai noteiktu, vai konkrētajā gadījumā faktiski runa ir par "parodijas" jēdzienu Direktīvas 2001/29 izpratnē, ir jāattiecina uz Direktīvas preambulas 32. apsvērumā dalībvalstīm paredzēto novērtēšanas brīvību, proti, to, ka minētajā izņēmumu uzskaitījumā ir ņemtas vērā dalībvalstu atšķirīgās tiesību tradīcijas.

57. Iesniedzējtiesa savā otrajā jautājumā ir identificējusi vairākus iespējamos kritērijus, kurus izmantojot, var noteikt, vai konkrētais darbs ir "parodija". Ar iepriekš minēto un to, kas veido "strukturālo" aspektu, kuru pašlaik analizēju, ir jāpietiek, lai sniegtu šādu atbildi. Ir skaidrs, ka saskaņā ar iesniedzējtiesas apgalvojumu parodijai ir "jāuzrāda patstāvīgs oriģināls raksturs", kas nozīmē, ka to saprātīgā veidā nevar sajaukt ar oriģinālu. Turklāt un tāpat kā Komisija es uzskatu, ka, no Savienības tiesību viedokļa raugoties, neviens no iesniedzējtiesas ierosinātajiem "strukturālajiem" kritērijiem neatbilst nosacījumam attiecībā uz jēdziena definīcijas nepieciešamiem vai būtiskiem elementiem.

22 — Par izņēmuma salīdzinošiem pētījumiem skat. Mauch, K., *Die rechtliche Beurteilung von Parodien im nationalen Urheberrecht der Mitgliedstaaten der EU*, Frankfurte pie Mainas, Peter Lang, 2003; Mendis, D. un Kretschmer, M., *The Treatment of Parodies under Copyright Law in Seven Jurisdictions, Newport*, Intellectual Property Office, 2013/23; Ruijsenaars, H., *Comic-Figuren und Parodien: Ein Urheberrechtlicher Streifzug – Teil II: Beurteilungskriterien für die zulässige Parodie*, GRUR Int., 1993, 918. lpp.

23 — Šajā jomā dažu dalībvalstu judikatūrā ir izstrādāti kritēriji, lai arī pašā likumdošanā nav atzīts parodijas izņēmums, kā tas ir Vācijā, kurā jautājums tiek aplūkots saistībā ar *Urheberrechtsgesetz* [Likuma par autortiesībām] 24. pantu.

24 — Spānijā: Karaļa 1996. gada 12. aprīļa leģislatīvā dekrēta 1/1996 (*RCL* 1996, 1382) 39. pants; *Audiencia Provincial de Barcelona* (15. iedaļa), 2003. gada 10. oktobris, 654/2001; *Audiencia Provincial de Madrid* (13. iedaļa), 2000. gada 2. februāris, 280/1998. Francijā: *Cour de Cassation* (pirmā civillietu palāta), 1988. gada 12. janvāris, *RIDA* 1988, 137, 98; *Cour de cassation* (pirmā civillietu palāta), 1990. gada 27. marts, *Bull Civ*. I Nr. 75, 54. lpp.; *Cour d'Appel de Paris* (pirmā palāta), 1993. gada 11. maijs, *RIDA* 1993, 157, 340; *Cour d'Appel de Versailles* (pirmā palāta), 1994. gada 17. marts, *RIDA* 1995, *avr*., 350; *Cour d'Appel de Paris* (pirmā palāta), 2012. gada 25. janvāris, *S. A. Editrice du Monde*/*Société Messagerie Lyonnaise de Presse*, *Société Sonora Media*; *Tribunal de grande instance de Paris* (trešā palāta), 2001. gada 13. februāris, *SNC Prisma Presse* un *EURL Femme*/*Charles V*. un *Association Apodeline*.

25 — *BGH GRUR* 1994, 206 – *Alcolix*; *BGH GRUR* 1994, 191, 193 – *Asterix-Persiflagen*; *BGH NJW* 2003, 3633, 3635 – *Gies-Adler*; *BGH GRUR* 2000, 703, 704 – *Mattscheibe*.

26 — *BGH GRUR* 1971, 588, 589–590 – *Disney Parodie*. Savā jaunākajā judikatūrā *BGH* ir tieši noraidījusi šo kritēriju. *BGH GRUR* 2000, 703, 704 – *Mattscheibe*.

58. Visbeidzot, "strukturālā" ziņā parodijā ir jābūt zināmam līdzsvaram starp atdarināšanas un oriģinālajiem elementiem tā, lai, iedvesmojoties no idejas, ar neoriģinālu elementu iekļaušanu faktiski tiktu radīts vēlamais ar parodiju sasniedzamais iespaids. Tomēr tagad ir jāaplūko parodijas "funkcionālais" aspekts.

2) Parodijas "funkcionālais" aspekts

59. Šajā ziņā ir vērts aplūkot trīs jautājumus: pirmkārt, jautājumu par diviem iespējamiem parodijas mērķiem un tādējādi praktiski par diviem tās veidiem; otrkārt, par nodomu un beigu beigās par "iespaidu", kādu ar parodiju vēlas radīt, un, visbeidzot, jautājumu par parodijas "saturu" – un te rodas jautājums saistībā ar pamattiesību ietekmi.

a) Parodijas priekšmets

60. Vispirms uzskatu, ka šī var būt piemērota iespēja aplūkot jautājumu par tā saukto parodijas "priekšmetu", un tas jau ir netieši ietverts otrā jautājuma formulējumā, ar kuru iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai parodijai ir jābūt vērstai uz humoru vai izsmiešanu "neatkarīgi no tā, vai šajā ziņā eventuāli izteiktā kritika skar sākotnējo darbu vai citu lietu vai personu".

61. Formulējot šo alternatīvu, *Hof van beroep* norāda uz diviem dažādiem parodijas veidiem atkarībā no tā, vai tās mērķis vai nodoms – lai arī tos nekvalificēšu – ir vērsts uz oriģinālā darba priekšmetu vai arī oriģinālais darbs ir parodijas priekšmets ("parodija par"), vai arī parodētais oriģinālais darbs ir tikai instruments tāda nodoma īstenošanai, kas ir vērsts uz trešo subjektu vai trešo objektu ("parodija ar").

62. Šie divi iespējamie parodijas veidi tika aplūkoti tiesas sēdē. Jautājums būtu, vai Direktīvas izpratnē parodija ir pirmais vai otrais parodijas veids vai, gluži otrādi, tā ir vērsta tikai uz oriģinālo darbu kā "parodēto" darbu šī vārda šaurajā nozīmē.

63. Šeit uzdotajam jautājumam ir nozīme tad, ja pamatlietā aplūkotais gadījums neattiecas uz šo pēdējo minēto parodijas veidu. Neapšaubāmi, runa ir par parodiju "ar". Komiska titullapa ir manipulācijas priekšmets, lai nodotu vēstījumu, kuram vairs nav nekāda sakara ar oriģinālo darbu, par kuru attiecīgais attēls, šķiet, neizsaka nekādu viedokli.

64. Es sliecos domāt, ka parodijas jēdzienu Direktīvā nav jāsaprot šauri, pieņemot, ka parodija izsmeļ savu nozīmi parodētajā oriģinālajā darbā. Iespējams, var apgalvot, ka, no literatūras teorijas aspekta raugoties, visvairāk iesakņojies tādas parodijas veids, kuras galvenais mērķis ir ar tādu vai citādu nodomu to attiecināt uz oriģinālo darbu. Neatkarīgi no tā nevar noliegt, ka paražu kritika, sociālā kritika un politiskā kritika kopš seniem laikiem, ņemot vērā efektivitāti vēstījumā, tika izmantotas ka privileģēts līdzeklis, kas nozīmē tāda iepriekš pastāvoša darba pārveidošanu, kas bija atpazīstams sabiedrībā, kurai bija domāta minētā kritika.

65. Visbeidzot, es uzskatu, ka parodijas veids, kuru ērtības dēļ esmu kvalificējis kā "parodiju ar", mūsdienās ir pietiekami iesakņojas mūsu "saziņas kultūrā", tāpēc to nevar izslēgt, ieskicējot "parodijas" jēdzienu Direktīvas izpratnē. To norādot, turpinājumā būtu jāanalizē jautājums par to, kādu iespaidu cenšas radīt parodijas autors.

b) Parodijas iespaids

66. Jau ir bijusi iespēja pierādīt, ka parastajās valodu vārdnīcu definīcijās ir pastāvīgi klātesošs nodoms saistībā ar iespaidu, ko cenšas radīt ar parodiju, tādējādi atdarinājums alternatīvi tiek kvalificēts kā "burlesque" [komisks], "komisch" vai arī "scherzh[aft]", "grappige [..] om iets bespottelijk te maken" vai, visbeidzot, "for the purposes of ridicule".

67. Visbeidzot, parodijas mērķis ir radīt noteiktu iespaidu, tās ir gandrīz obligātas sekas, pārstrādājot sākotnējo darbu. Tā sauktajai selektīvajai uztverei pašai par sevi ir jārada konkrēts iespaids uz adresātiem, pastāvot pilnīgas neveiksmes riskam.

68. Vissarežģītākais jautājums, manuprāt, attiecas uz to, ka šis nodoma vai funkcionālais elements parasti tiek attiecināts uz "komisko", "smieklīgo" vai pat joku vai vismaz tāda ir tā konkrētā izpausme. It īpaši ņemot vērā ļoti lielo nopietnību, kas var būt humoristiskā izpausmē, vai arī tā atbilstību – ko ir grūti pārspīlēt –, kas varēja būt raksturīga traģikomiskajam dažās no mūsu kultūrām: cik komiska, piemēram, var būt kāda viduslaiku bruņnieciska romāna parodija?

69. Katrā ziņā, atzīstot atsauci uz "komisko" kā parastu formu, lai aprakstītu parodijas nodoma aspektu, es uzskatu, ka dalībvalstīm ir ievērojama novērtēšanas brīvība, lai noteiktu, vai attiecīgais darbs atbilst šim parodijas nosacījumam [27].

70. Visbeidzot, no funkcionālā – kā es to saucu – viedokļa raugoties, parodija ir *mākslinieciskas izteiksmes* forma un *vārda brīvības* izpausme. Tā var būt vai nu viena, vai otra, vai arī abas vienlaicīgi. Saistībā ar šeit aplūkojamo jautājumu ir svarīgi, ka lieta, kuru izskata iesniedzējtiesa, galvenokārt attiecas uz vārda brīvības kontekstu tādā nozīmē, ka ar attiecīgo attēlu cenšas pēc iespējas efektīvāk nodot konkrētu politisku vēstījumu.

c) Parodijas saturs: pamattiesību ietekme

71. Šeit ir atkal jāaplūko jautājums par tā politiskā vēstījuma formu un saturu, kuru vēlējās nodot ar tā kalendāra titullapu, kuru *Deckmyn* izplatīja Ģentes pilsētas domes rīkotās Jaungada pieņemšanas laikā.

72. Pamatlietas dalībnieki civillietu tiesā apsprieda "parodijas" jēdziena kā valsts tiesību aktos par autortiesībām paredzētā izņēmuma piemērojamību. Pašreizējie darba autortiesību turētāji tostarp ir norādījuši uz strīdīgās titullapas saturu un, visbeidzot, uz nepārprotamo vēstījumu, ka oriģinālais darbs ir izkropļots, ieviešot divu veidu izmaiņas: lai nodotu *Vlaams Belang* vēstījumu, pirmkārt, "labdaris" ir aizvietots ar politiķi; otrkārt, sākotnēji nenoteiktie viņa dāsno dāvanu saņēmēji tikpat nepārprotami pārvēršas par imigrantiem vai katrā ziņā "ārvalstu" rezidentiem. Visbeidzot, ciktāl ar šīs manipulācijas palīdzību oriģinālais darbs kļūst par tāda politiska vēstījuma nodošanas līdzekli, kam autortiesību īpašnieki pilnīgi pamatoti var nepiekrist un faktiski nepiekrīt, rodas jautājums, vai tiesai, kas izskata strīdu, izvērtējot iespējamo "parodijas" izņēmumu, ir jāņem vērā minētā politiskā vēstījuma *saturs*.

73. Iesniedzējtiesa, kas droši vien ar nodomu pievērš Tiesas uzmanību strīdīgā attēla saturam, norāda uz vairākām Hartā noteiktajām tiesībām. Šī paša iemesla dēļ Tiesa Tiesas statūtu 23. pantā minētajiem lietas dalībniekiem bija lūgusi paust viedokli par ietekmi, kāda uz parodijas jēdziena interpretāciju var būt vairākām ar Hartu garantētajām pamattiesībām (1. pants (cilvēka cieņa), 11. panta 1. punkts (vārda un informācijas brīvība), 13. pants (humanitāro un eksakto zinātņu brīvība), 17. pants (tiesības uz īpašumu), 21. panta 1. punkts (diskriminācijas aizliegums) un 22. pants (kultūru, reliģiju un valodu daudzveidība)).

27 — Kā piemērus skat. *BGH NJW* 1958 – *Sherlock Holmes*; *BGH NJW* 1971, 2169, 2171 – *Disney-Parodie*; *Cour d'Appel de Paris* (otrā palāta), 2011. gada 18. februāris, 09/19272; *Audiencia Provincial de Barcelona* (15. iedaļa), 2003. gada 10. oktobris, 654/2001. Hess, G., *Urheberrechtsprobleme der Parodie*, Bādenbādene, *Nomos*, 1993, 134. lpp.

74. Atbildot uz šo jautājumu, Beļģijas Karaliste ir paudusi viedokli, ka ar Hartu garantētajām pamattiesībām neapšaubāmi ir nozīme jēdziena "parodija" interpretācijā. Norādīšu, ka, no cita viedokļa raugoties, autortiesības var uzskatīt par vārda brīvības ierobežojumu Hartas 52. panta izpratnē, tāpēc valsts tiesai ir jāveic attiecīgo tiesību izsvēršana. Beļģija uzskata, ka ir jāņem vērā ne tikai tiesības uz intelektuālo īpašumu (tostarp personiskās tiesības) un vārda brīvība, bet arī citas ar Hartu garantētās tiesības, tostarp tiesības, kuras Tiesa ir minējusi savos jautājumos.

75. Savukārt Komisija uzsvēra, ka atbilstoši Direktīvas preambulas 3. apsvērumam likumdevējs ir centies ievērot pamattiesības, it īpaši tiesības uz intelektuālo īpašumu un vārda brīvību. Tāpēc šīs divas tiesības esot jāsaskaņo un jārod taisnīgs līdzsvars starp tām. Direktīva it īpaši esot jāinterpretē atbilstoši šīm divām tiesībām. Piemērojot Direktīvu, valsts tiesai būtu jāievēro arī citas pamattiesības.

76. Cik lielā mērā pamattiesības var ietekmēt parodijas izņēmuma piemērojamības interpretāciju, kas ir jāsniedz civillietu tiesai? Galu galā tas ir tas sarežģītais jautājums, uz kuru atbilde ir jāsniedz šo secinājumu pēdējā daļā.

77. No paša sākuma Tiesas judikatūrā attiecībā uz pamattiesībām, it īpaši, ja tiesības nebija pasludinātas šī vārda klasiskajā nozīmē, Tiesa ir uzskatījusi, ka Eiropas Savienībā pamattiesības ir atzītas un garantētas kā tās tiesību sistēmas "vispārējie principi". Tagad tas ir noteikts LES 6. panta 3. punkta beigās. Šajā ziņā atgādinājums sprieduma lietā *Internationale Handelsgesellschaft* 4. punktā ir obligāts, bet diez vai ir nepieciešams [28].

78. Katrā ziņā tas, ka pamattiesības sākotnējā izpratnē Savienībā ir kategorija, kas ietver Savienības tiesību vispārējos principus, ir atvieglojis šo pamattiesību izmantošanu kā Savienības tiesību vispārēju interpretācijas kritēriju [29].

79. Tādēļ nav pārsteidzoši, ka pastāvīgajai judikatūrai, atbilstoši kurai Savienības atvasinātās tiesības ir jāinterpretē saskaņā ar primārajām tiesībām, tostarp Hartu [30], ir ietekme arī situācijās, kad ir runa par atvasināto tiesību normām, kas attiecas uz privātpersonām [31]. It īpaši Tiesa ir uzsvērusi, ka ir svarīgi panākt taisnīgu līdzsvaru starp dažādām attiecīgajos gadījumos piemērojamām pamattiesībām, kas var konkurēt savā starpā [32]. Saskaņā ar Tiesas kodolīgu, bet izteiksmīgu apgalvojumu "nevar pastāvēt tādi gadījumi, kas šādā veidā attiecas uz Savienības tiesībām, bez iepriekš minēto pamattiesību piemērošanas" [33].

28 — "Tā kā [..] pamattiesību ievērošana ir tiesību vispārējo principu neatņemama sastāvdaļa, kuru ievērošanu nodrošina Tiesa; šādu tiesību aizsardzība, lai arī to pamatā ir dalībvalstu kopīgās konstitucionālās tradīcijas, ir jānodrošina Kopienas struktūras un mērķu ietvaros [..]"; [spriedums *Internationale Handelsgesellschaft*] (11/70, EU:C:1970:114, 4. punkts); skat. arī spriedumu *Stauder* (29/69, EU:C:1969:57, 7. punkts), spriedumu *Nold*/Komisija (4/73, EU:C:1974:51, 13. punkts); skat. Bryde, B.-O., *The ECJ's fundamental rights jurisprudence - a milestone in transnational constitutionalism*, no: Poiares Maduro, M. un Azoulai, L. (red.), *The Past and Future of EU Law*, Oksforda, Harta, 2010, 119. lpp.; Kumm, M., *Internationale Handelsgesellschaft, Nold and the New Human Rights Paradigm*, no: turpat, 106. lpp.

29 — Šī saikne starp pamattiesībām un konkrētās tiesību sistēmas vispārējo principu kategoriju, kas ir raksturīga Savienības pamattiesību dogmatikai, nepastarpināti saistās ar konkrētu skatījumu uz pamattiesībām tādējādi, ka var uzskatīt, ka tās ir iekļautas "dalībvalstu kopīgās konstitucionālās tradīcijās", kas arī ir minētas LES 6. panta 3. punktā. Saskaņā ar šo dalībvalstīs plaši izplatīto izpratni, lai arī tai ir ļoti dažāda piemērojamība, pamattiesības neattiecas tikai uz "subjektīvo" aspektu, bet ietekmē tiesiskās sistēmas izpratni kopumā. Skat. arī Wahl, R., *Lüth und die Folgen*, no: Henne, T. un Riedlinger, A. (red.), *Das Lüth-Urteil aus (rechts-)historischer Sicht*, Berlīne, BWV, 2005, 371. lpp.; Wahl, R., *Die objektiv-rechtliche Dimension der Grundrechte im internationalen Vergleich*, no: Merten, D. un Papier, H.-J. (red.), *Handbuch der Grundrechte. Band I*, Heidelberga, C. F. Müller, 2004, 745. lpp.

30 — Spriedums Komisija/*Strack* (C-579/12 RX II, EU:C:2013:570, 40. punkts), spriedums *McDonagh* (C-12/11, EU:C:2013:43, 44. punkts), spriedums *Ordre des barreaux francophones et germanophone* u.c. (C-305/05, EU:C:2007:383, 28. un 29. punkts), spriedums *Klensch* u.c. (201/85 un 202/85, EU:C:1986:439, 21. punkts), spriedums Komisija/Padome (218/82, EU:C:1983:369, 15. punkts).

31 — Spriedums *Alemo-Herron* u.c. (C-426/11, EU:C:2013:521, 30. punkts), spriedums *Werhof* (C-499/04, EU:C:2006:168, 31.–33. punkts). Skat. arī ģenerāladvokātes V. Trstenjakas [*V. Trstenjak*] secinājumus lietā *Dominguez* (C-282/10, EU:C:2011:559, 83. punkts), ģenerāladvokāta Pojareša Maduru [*Poiares Maduro*] secinājumus lietā *The International Transport Workers' Federation y The Finnish Seamen's Union* (C-438/05, EU:C:2007:292, 29.–44. punkts).

32 — Skat. spriedumu *Promusicae* (C-275/06, EU:C:2008:54, 68. punkts), spriedumu *Lindqvist* (C-101/01, EU:C:2003:596, 84.–87. punkts), kā arī Direktīvas preambulas 3. un 31. apsvērumu.

33 — Spriedums *Åkerberg Fransson* (C-617/10, EU:C:2013:105, 21. punkts).

80. Ar šādu pieņēmumu, šķiet, nav apstrīdams, ka tādā gadījumā kā pamatlietā tiesai, kas izskata pamatlietu, vispirms ir jāņem vērā ar Hartas 11. panta 1. punktu garantētā vārda brīvība. Pamatojoties uz ECT judikatūru, Tiesa ir uzsvērusi vārda brīvības būtisko nozīmi tādā demokrātiskā sabiedrībā [34] kā Eiropas pilsoniskā sabiedrība it īpaši tad, ja vārda brīvība ir Eiropas sabiedriskās telpas instruments un tai kalpo gan Savienības līmenī, gan katras atsevišķas valsts līmenī. Saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10. panta 2. punktu vārda brīvība ir jāievēro arī attiecībā uz informāciju un idejām, kas nepatīkami pārsteidz, aizskar vai aizvaino [35].

81. Kopumā tikai ar nosacījumu, ka parodija faktiski atbilst minētajām prasībām, šīs lietas apstākļos civillietu tiesas sniegtajai parodijas jēdziena interpretācijai kā pamatprincipam ir jāveicina vārda brīvības izmantošana šajā vienreizīgajā veidā. Tomēr rodas problēma saistībā ar vēstījuma satura ierobežojumiem, un tam ir veltīti turpmākie apsvērumi.

82. Uzreiz ir jābrīdina, ka vārda brīvība demokrātiskā sabiedrībā nekad nav pilnībā "neierobežota" [36] dažādu iemeslu dēļ – gan saistībā ar formu, gan saistībā ar būtību –, kuri nav jāaplūko: šajā ziņā pietiek norādīt uz Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10. panta 2. punkta formulējumu. Tāpēc arī Hartā ir iekļauta ne tikai vārda brīvība, bet arī citas vērtības, kas dažkārt ar to var konkurēt, – pirmkārt, cilvēka cieņa (1. pants) kopā ar citām brīvībām un tiesībām, it īpaši diskriminācijas rases vai reliģijas dēļ aizliegumu (21. pants).

83. Kā pēdējo šo ierobežojumu pamatu ir jāidentificē Eiropas sabiedrībā iesakņojušās dziļākās pārliecības – un šī sabiedrība nebūt nav bez vēstures un noteikti ne bez kultūras [37]. Atvasinātajās tiesībās minētās pārliecības it īpaši ir paustas Pamatlēmumā par krimināltiesību izmantošanu cīņā pret noteiktiem rasisma un ksenofobijas veidiem un izpausmēm [38].

84. Ir skaidrs, ka civillietu tiesai, kurai ir jālemj par tiesībām uz intelektuālo īpašumu, strīdos starp privātpersonām vispirms nav jāpiemēro krimināllietās minētie ierobežojumi. Civillietu tiesai nekādā gadījumā nav jāaizstāj krimināllietu tiesa, uzliekot sodu par šādu rīcību. Bet tajā pašā laikā ir jāteic, ka, veicot interpretāciju, civillietu tiesa arī nevar neņemt vērā to, ka "Harta pastāv" – vēlos sacīt, ka tā pastāv un ir spēkā, tostarp attiecībā uz civiltiesisku strīdu.

85. Ņemot vērā, ka ir jāatzīst pamattiesību "klātesamība" visā tiesību sistēmā, uzskatu, ka principā un atbilstoši parodijas jēdziena šaurajai interpretācijai no minētā jēdziena nav jāizslēdz konkrēts attēls tikai tāpēc, ka oriģinālā darba autors nepieņemtu vēstījumu vai arī to varētu noraidīt lielākā sabiedrības daļa. Tomēr kā parodija nebūtu jāpieņem oriģināldarba izmaiņas, ar kurām – gan ar formu, gan būtību – tiek nodots vēstījums, kas ir pilnīgi pretējs dziļākām sabiedrības pārliecībām [39], uz kurām beigu beigās tiek veidota un arī pastāv Eiropas sabiedriskā telpa [40], un darba, kas piešķir formu parodijai, autori ir tiesīgi uz to atsaukties.

34 — Spriedums *Connolly*/Komisija (C-274/99 P, EU:C:2001:127, 39. punkts), spriedums Komisija/*Cwik* (C-340/00 P, EU:C:2001:701, 18. punkts), ECT 1976. gada 7. decembra spriedums lietā *Handyside* pret Apvienoto Karalisti (A sērija, Nr. 24, 49. punkts), ECT 1995. gada 26. septembra spriedums lietā *Vogt* pret Vāciju (A sērija, Nr. 323, 52. punkts).

35 — Skat. ECT spriedumu lietā *Handyside* pret Apvienoto Karalisti (minēts iepriekš, 49. punkts), 2008. gada 10. jūlija spriedumu lietā *Soulas* u.c. pret Franciju (Nr. 15948/03, 35. punkts), 2010. gada 20. aprīļa spriedumu lietā *Le Pen* pret Franciju (Nr. 18788/09), Grabenwarter, C., *European Convention on Human Rights*, München, C. H. Beck, 2014, 10. panta 28. punkts.

36 — Spriedumi *Schmidberger* (C-112/00, EU:C:2003:333, 79. punkts) un *Familiapress* (C-368/95, EU:C:1997:325, 26. punkts); skat. arī Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10. pantu.

37 — Häberle, P., *Europäische Rechtskultur*, Bādenbādene, Nomos, 1994.

38 — Padomes 2008. gada 28. novembra Pamatlēmums 2008/913/TI par krimināltiesību izmantošanu cīņā pret noteiktiem rasisma un ksenofobijas veidiem un izpausmēm (OV L 328, 55. lpp.).

39 — Šajā ziņā skat., piemēram, *Tribunal Constitucional de España* 1991. gada 11. novembra spriedumu STC 214/1991 un 1995. gada 11. decembra spriedumu STC 176/1995.

40 — Skat. Curtin, D. M., '*Civil Society' and the European Union: Opening Spaces for Deliberative Democracy*?, no: *European University Institute* (izd.), *Collected Courses of the Academy of European Law 1996*, *Volume VII*, *Book 1*, Hāga, Kluwer, 1999, 185. lpp.

86. Visbeidzot, ir arī skaidrs, ka Eiropas sabiedrisko telpu veido, lai arī tikai daļēji, valstu sabiedrisko telpu, kas nav savstarpēji pilnīgi aizstājamas, kopums. Tiesai ir bijusi iespēja novērtēt šo atšķirīgo identitāti, it īpaši spriedumā lietā *Omega*[41] attiecībā uz personas cieņu.

87. Jautājums par to, vai konkrētajā gadījumā oriģinālajā darbā veiktās izmaiņas atbilst tam, ko esmu kvalificējis kā Eiropas sabiedrībā iesakņojušās dziļākās pārliecības, ir jāizlemj valsts tiesai.

88. Visbeidzot es uzskatu, ka, interpretējot tādu jēdzienu kā "parodija", civillietu tiesai, ciktāl tas ir nepieciešams attiecīgajā gadījumā, ir jāņem vērā ar Hartu noteiktās pamattiesības un jāveic to izsvēršana gadījumos, kad to prasa lietas apstākļi.

V – Secinājumi

89. Iepriekš minēto apsvērumu dēļ es ierosinu Tiesai uz *Hof van beroep* uzdotajiem jautājumiem atbildēt šādi:

1) "parodijas" jēdziens Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 22. maija Direktīvas 2001/29/EK par dažu autortiesību un blakustiesību aspektu saskaņošanu informācijas sabiedrībā 5. panta 3. punkta k) apakšpunktā ir autonoms Savienības tiesību jēdziens;

2) "parodija" Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta k) apakšpunkta izpratnē ir darbs, kas ar komisku nodomu apvieno jau esoša, labi atpazīstama darba elementus un pietiekami oriģinālus elementus, lai to saprātīgā veidā nevarētu sajaukt ar oriģinālo darbu;

3) interpretējot minēto parodijas jēdzienu, civillietu tiesai ir jāņem vērā ar Eiropas Savienības Pamattiesību hartu noteiktās pamattiesības un jāveic to izsvēršana gadījumos, kad to prasa lietas apstākļi.

41 — Spriedums *Omega* (EU:C:2004:614, 34. punkts).